

agdlautigissak táuna kingusingnerussúkut atuagagssíame uvane kalátdlisúngordlugo nakíneksáok.
Denne artikel vil senere blive bragt i grønlandsk oversættelse i tidsskriftet.

Den fjerde verden

Baggrunden for en planlagt international konference af og for de indfødte folk

af universitetslektor Helge Kleivan

National Indian Brotherhood (NIB), den nationale interesseorganisation for over 250.000 af Canada's indianere, besluttede på sit landsmøde i august 1972 at give dets præsident, høvdingen *George Manuel*, fuldmagt til at undersøge mulighederne for, at NIB planlægger og står som vært for den første internationale konference af indfødte folk. Konferencen er foreløbigt fastlagt til afholdelse i Montreal, ved udgangen af august 1973. Men på grund af de meget betydelige finansielle og organisatoriske problemer ved et så omfattende arrangement er det under overvejelse at udsætte afholdelsen til 1974.

Hensigten med denne artikel er (1) dels at bekendtgøre de canadiske indianeres initiativ, (2) dels at give det en baggrund, der ud fra pladshensyn må få en meget generel karakter. (3) Endelig sigter artiklen på at bidrage til at skabe interesse for, at det grønlandske folk bliver repræsenteret på konferencen. Herunder søger jeg at opridse nogle af de problemer, det grønlandske folk idag

har til fælles med en række andre indfødte folk.

Når jeg i artiklen taler om „de indfødte folk“, så er det i betydningen „de som var der først“. Betegnelsen „de indfødte folk“ bruges her i samme mening, som andre bruger betegnelsen „urbefolkning“ eller, mere generelt, „de etniske minoriteter“. Disse folk har en række karakteristika til fælles. På en lidt indirekte måde kan det sammenfattende udtrykkes således: disse engang frie folk er aldrig fundet kvalificerede til at blive taget med på det politiske landkort.¹ Ofte fratog man dem deres bedste landområder, og næsten altid retten til at bestemme over deres egen tilværelse. Altid fandt de sig placeret nederst ved bordet. – Dette er Den Fjerde Verden.

Den planlagte konference har to hovedmålsætninger:

- 1: Udveksling af alle typer af information (historisk, organisatorisk, juridisk, kulturelt, sociologisk o. s. v.),

¹ Cf. M. Scammell: *The outsiders*. Observer, 21. januar 1973.

der kan tjene til at styrke de indfødte folks frivillige sammenslutninger i de forskellige lande. Disse organisationer skal styrkes for at

- (a) reducere mulighederne for kulturødelæggelse og folkemord,
- (b) bekæmpe racisme,
- (c) sikre politisk, økonomisk og social retfærdighed, og for
- (d) at få fastslået og styrket tanken om særlige kulturelle og andre rettigheder for indfødte folk (etniske minoritetsrettigheder).

2: Videre skal konferencen overveje, om det er muligt at oprette en permanent international organisation af indfødte folk.

Meget kort fortalt er baggrunden for de canadiske indianeres initiativ en erkendelse af, at de, som tusinder af andre engang frie folk, i løbet af det koloniale historiske forløb er blevet berøvet mulighederne for at træffe afgørelser over sine egne forhold. Når vi ser bort fra det snævrere familiemæssige område, så har dette betydet, at de indfødte folks traditionelle autoritetsstrukturer i almindelighed blev afskaffede.

Der er ikke her plads til at give en oversigt over de forskellige typer af kontaktsituationer og kolonisationsmotiver samt deres udvikling og resultater. Under bestemte økologiske og organisatoriske betingelser har kolonisationen kunnet betjene sig af den traditionelle samfundsstruktur som et instrument til udbytning af den indfødte befolknings arbejdskraft og naturrigdomme. Disse former for konfrontation har i visse områder givet de indfødte folks kulturer

visse, omend begrænsede, overlevelsesmuligheder. Skal vi imidlertid give en generel karakteristik af mødet mellem den vestlige verden og de indfødte samfund, må vi konkludere, at tabene for de indfødte folk, både fysisk og kulturelt, oftest har været af overvældende omfang.

Den internationale arbejdsgruppe for indfødte folks problemer (IWGIA), som har sit hovedkvarter i København, har efter henvendelse fra NIB's præsident, George Manuel, lovet de canadiske indianere fuld støtte i deres arbejde med at forberede en international conference for og af de indfødte folk. Denne artikel skal ses som et lille bidrag til opfyldelsen af dette løfte.

Konferencens formål falder helt på linie med de mål, IWGIA siden sin oprettelse i august 1968 sigter mod, og som alle skal bidrage til de undertrykte folks gradvise frigørelse. Når IWGIA har markeret sig som en „ikke-politisk og ikke-religiøs organisation“, så betyder det, at organisationen ikke sigter på at fremme en bestemt politisk eller religiøs retning. At hævde at IWGIA's hovedmål – de undertrykte indfødte folks frigørelse – er en upolitisk opgave, ville være både tåbeligt og hyklerisk. Enhver kamp for frigørelse er en klar politisk opgave, idet den tager sigte på at forandre eller i det mindste påvirke de eksisterende magt- og rettighedsforhold.

Den første større opgave, som IWGIA er i gang med at løse, er tilvejebringelsen af pålidelige informationer og analyser af indfødte gruppers aktuelle situation i forskellige lande. Dette materiale spre-

des internationalt gennem publikationsrækken *IWGIA Documents*.²

Det materiale, som publiceres gennem IWGIA Documents, er et første og højst nødvendigt grundlag for mere systematisk at kunne påbegynde arbejdet med at bekæmpe den undertrykkelse, som i forskellige former forekommer overalt, fra den generelle mangel på forståelse og respekt for ikke-europæiske kulturformer og livsstil, helt til den undertrykkelse som i mange lande indebærer en kulturel og i visse områder en direkte fysisk tilintetgørelse. Vi taler her om en virkelighed fra vor verden i året 1973, – og ikke om noget der kun foregik „i gamle dage“. En virkelighed der spænder fra den allestedsnærværende vestlige opfattelse af vor kultur som *Kulturen*, til det folkemord, som vi ikke længere kan opfatte som en fjern eksotisme.

Dette vide spektrum af undertrykkelse kan ikke gives en tilstrækkelig forklaring ved kun at henvise til eksistensen af en generel racisme og intolerance over for fremmede folk og kulturer. Det er heller ikke nok at henvise til det faktum, at indfødte folk i mange lande end ikke bliver kategoriseret som mennesker. (Vi har helt friske eksempler på dette fra bl. a. en retssag i Colombia). At stoppe vore forklaringsforsøg på dette niveau indebærer, at vi nøjes med at se på overfladen og på de udløsende faktorer. Går vi dybere ned i årsagsforholdene, ser vi, at de sociale processer, der i værste fald ender

i folkemordet, hænger sammen med den internationale kapitals globale karakter og ekspansion.

Med den enorme udvidelse af de teknologiske muligheder og den tiltagende ressourceknaphed i de vestlige industrisamfund, søger kapitalen hen til uudnyttede ressourcer selv i de fjerneste strøg af vor klode. Dette betyder, at ingen indfødte grupper idag kan føle sig sikre mod frarøvelse af deres territorier og ødelæggelse af deres økologiske tilpasninger til givne naturforhold.

Næsten alle disse folk, enten de har nogenlunde veletablerede frivillige sammenslutninger eller praktisk talt ikke er organiseret i en form, der kan betegnes som relevant eller tilstrækkelig overfor det vældige pres, der her er tale om, så har de under efterkrigstidens økonomiske ekspansion endnu stærkere end i kolonialismens tidligere århundredlange historie fået at mærke, hvordan fremmede søger at lægge beslag på deres landområder og de rigdomme, disse kan byde på. Denne ekspansion er empirisk overmåde varieret: fra voksende pres på landbrugsjord (et fænomen kendt lige fra den koloniale erobring af kloden begyndte), til minedrift, olieudvinding og masseødelæggelser gennem anlæggelse af vandkraftværker og motorveje.

De svageste rammes naturligvis hårdest af dette pres. Og de svageste af de svage er overalt de etniske minoriteter, de folk hvis land blev erobret og besat af fremmede eller i det mindste kom ind

² Nærmere oplysninger om organisationen IWGIA og dens publikationer fåes ved henvendelse til: IWGIA's Sekretariat, Frederiksholms Kanal 4A, 1220 København K.

Sitting Bull har sagt: What treaty that the whites have kept has the red man broken? Not one. What treaty that the white man ever made with us have they kept? Not one.

TATANKA YOTANKA
SITTING BULL

HUNKPAPA DAKOTA

1834-1890

Photo: Smithsonian Institution, Gift of the National Anthropological Archives

UNITED NATIVE AMERICANS INC.

under politisk og økonomisk kontrol af fremmede. Der er ikke her plads til at beskrive og eksemplificere, under hvilke betingelser denne konfrontation mellem udnyttede og udnyttede „kun“ fører til kulturel og social forarmelse, og under hvilke særlige betingelser den ender i fysisk udslettelse. Det må igen slås fast, at disse tragiske processer står i et uafviseligt forhold til det kapitalistiske samfunds globale ekspansion, med den umættelige økonomiske vækst, som vi alle i den vestlige verden tager del i, og gennem vore konsummønstre bidrager til at accelerere.

Hvis en international konference af indfødte folk skal påbegynde en verdensomspændende organisering af de mange politisk svage grupper, så må den bestræbe sig intenst på at sprede forståelse for de aktuelle problemers fællespræg. Ganske særligt må man skabe forståelse for, at der bag de mangeartede problemer ligger ligeartede og i mange tilfælde identiske årsagskæder.

Selv blandt de, der kan indse de fællesglobale årsager til de svære problemer, de indfødte folk står midt oppe i, kan man tænke sig en vis reservation overfor disse politiske bestræbelser.

For det første kan en sådan reservation gælde spørgsmålet, om det er *realistisk* at forestille sig det muligt at organisere og skabe en indre dialog mellem folk, der på næsten alle sociale områder, sprogligt, kulturelt o. s. v. – samt geografisk – befinder sig så langt fra hinanden? Hertil vil jeg bl. a. sige, at den dag det bliver klart for de indfødte folks ledere, at deres forskelle er mindre væsentlige

end lighederne i deres historiske skæbne i en verden af erobrere og erobrede, dramatiseret i lighederne i deres aktuelle tilværelses-situation, – den dag er disse folk ved at blive en politisk faktor.

For det andet kan reservationerne springe ud fra den betragtning, at det alligevel er indenfor de respektive statsamfund kampen må føres, og at det er der, problemerne må finde sin løsning. Hertil kan man for det første svare: En sådan international organisering vil gennem et effektivt opinionspres indenfor alle tilgængelige internationale instanser på længere sigt kunne få et sådant omfang, at den kamp det enkelte folk fører indenfor dets „ eget “ statssamfund, vil kunne blive påvirket af og hente styrke fra disse bestræbelser. Selv meget lidt progressive regeringer har i bestemte situationer vist sig ømskindede, når deres internationale omdømme stod på spil. Så meget desto mere må man have lov at nære det optimistiske håb, at mere demokratisk sindede regeringer vil være mere åbne og forstående overfor et sådant internationalt pres.

Men hvorfor fremkommer der akkurat nu forslag om en international konference af indfødte folk? Der er en række af indbyrdes sammenhængende svar på dette spørgsmål.

Massemyrderierne mod sydamerikanske indianere er blevet kendt verden over i løbet af de sidste 5–6 år. Disse myrderier har blandt mange folk, der lever under mindre dramatiske forhold, spillet en betydelig rolle i udviklingen af en voksende international solidaritet med deres undertrykte brødre.

De indfødte folk, som allerede har

Familie på fangst. Stentryk fra Povungnituk eskimoerne, Canada.

nået et relativt højt niveau, hvad angår opbygningen af politiske interesseorganisationer (særligt i Canada, USA og Sverige), har afgjort oplevet at de, trods alt, organisatorisk er for svage til alene at hindre, at politiske myndigheder og teknokrater gennem gigantiske projekter i stadig stærkere omfang griber ind i deres territorier og ressourcer, medens hensigten med projekterne næsten udelukkende tjener en dominerende hovedbefolknings interesser. Disse indfødte gruppers ledere synes i stigende grad interesseret i at få en bred politisk debat i gang med sigte på at få gjort problemerne om etniske minoriteters fundamentale rettigheder til et virkelig internationalt politisk spørgsmål.

De folk, der hører ind under rige vestlige lande (i Nord-Amerika og Nord-

Europa), har efter sidste krig gjort dyrekøbte erfaringer på det uddannelsesmæssige område. Med små børn som indsats har man, efter en vestlig model, kørt frem med et uddannelses-eksperiment, der skulle føre til den hurtigst mulige „integration“ eller „assimilation“. Den canadiske antropolog *Frank Vallee* har, på grundlag af studier i arktisk Canada, karakteriseret kontrasten mellem hjemmemilieuet og en skole, der ensidigt indoktrinerer værdier og aspirationer, der er uden forbindelse med det ikke-europæiske barns begrebsverden: „Hvis barnet blev puttet i et rumskib hver morgen og i løbet af nogle minutter fløjet til en eller anden skole i det sydlige Canada og så bragt tilbage på samme måde til Baker Lake om eftermiddagen, ville forholdet mellem hans skolemilieu og det hjemlige

ikke blive meget større, end det er nu.³ Denne karakteristik har gyldighed langt udenfor arktisk Canada, og dækker en udvikling der, mildt sagt, har været alt andet end en succes. Den åbenbare krise på det uddannelsesmæssige område er i de sidste år begyndt at manifestere sig i politiske krav om alternative skoletilbud for de etniske minoriteter. Mange af de unge politiske ledere har selv gennemlevet disse traumatiske skoleeksperimenter, som utvivlsomt har bidraget til at modne kravet om særlige minoritetsretigheder.

Uanset Forenede Nationers Deklaration og Konventioner om menneskerettighederne og de værdifulde initiativer, der er taget af bl. a. den internationale arbejdsorganisation (ILO), er de etniske minoriteters problemer helt op til begyndelsen af 1970'erne et „glemt“ område i internationalt politisk liv. Ja, selv indenfor nogle af de nye stater i „den tredje verden“ er etniske minoritetsgrupper ofte ringe stillet, hvad angår mulighederne for at påvirke den nationale politik.

Flere spæde forsøg indenfor visse FN-organer på at rette søgelyset mod særlig grove tilfælde af overgreb mod indfødte folk, er hurtigt blevet stoppet efter de berørte magters truende henvisning til, at ingen har ret til at blande sig i andre landes „indre anliggender“. Som indre anliggender omtaler man endog undertrykkelsen af befolkningsgrupper, der i hverdagen er genstand for en behandling, der klart definerer dem som ikke-borgere i de respektive samfund. Det er ingen over-

drivelse at sige, at disse befolkninger for mange landes vedkommende står helt udenfor den nationale politiske proces. Det er derfor med fuld ret, vi her omtaler disse folk som de svageste af de svage.

Nogle vil nu måske spørge: Hvorfor skulle da grønlandske udsendinge deltage i en konference som den planlagte? Hvad kan de danske statsborgere, der kaldes grønlandere, have til fælles med de indfødte folk, der end ikke har sikkerhed for liv og ejendom fra den ene dag til den anden?

Jeg vil søge at give flere, kortest mulige svar på dette spørgsmål.

For det første: Grønlanderne har det helt afgørende kendetegn til fælles med disse indfødte folk, at de er bærere af en kultur, en livsform, der er *ikke-europæisk*. Dette betyder, i den vestlige definition af situationen, at deres kulturer er uforenelige med og uacceptable for den vestlige verdens politiske og administrative systemer. Mindre elskværdigt udtrykt kunne man sige, at alle fremmede kulturer pr. definition er irrelevante overfor de systemer, Vesten påtvinger alle, der kommer ind i dets magnetfelt. Vesten har erobret det meste af verden uden at acceptere eller i nævneværdig grad at søge lærdom og indsigt af de tusinder af alternative livsformer, vi mødte på vor march over kloden. Vor ekspansions dybeste tragedie ligger måske i vor arrogante blindhed overfor alle disse alternativer. Alt har måttet vige for vore komplekse administrative mønstre og deres iboende systemkonsekvens.

Der er naturligvis ingen, der sammenligner dagens Grønland med den ekstre-

³ Frank Vallee: *Kabloonaa and Eskimo in the Central Keewatin*, s. 162, stenciltryk, Ottawa 1962.

me, folkemordsprægede situation som mange andre indfødte folk befinder sig i. Lad det være sagt klart og utvetydigt, så vi kan undgå endnu en afsporet Grønlandsdiskussion. Sammenlignet med hundreder af indfødte folk har det grønlandske folk undgået mange af de farer, som kunne have ført til denne lille befolknings udslettelse i det koloniale forløb. Dette er ingen tilfældighed. Såvel kolonihistoriske som geografisk-økonomiske forhold kan bidrage til at forklare denne udvikling.

Til trods for en øgende fattigdom, sygdom og politisk umyndiggørelse under kolonivældet må man nævne den beskyttende virkning af, at området stod under direkte offentlig kontrol gennem den kongelige handel. Derved udelukkede man samvittighedsløse private lykkejægere og udplyndrere, som har gjort ubodelig skade mod mange indfødte folk.

En forklaring af mere primær art ligger utvivlsomt i det faktum, at grønlændernes land ligger i udkanten af den beboede jord under geografiske betingelser, der tidligere udelukkede mange af de almindelige motiver for tilstrømning af kolonisatorer. Denne *marginalitetsbeskyttelse* opstod ikke entydigt som et produkt af den geografiske marginalitet, men først og fremmest ved at de fremmede ud fra deres primære interesser kom til at definere Grønland som et relativt fattigt land.

Alle disse beskyttende omstændigheder er imidlertid gradvis blevet fjernet. Med moderniseringen efter sidste krig er Grønland blevet et åbent land, – „på godt og ondt“. Det grønlandske folk er stillet overfor en „fri konkurrence“, der med

få undtagelser foregår på præmisser, der ikke er grønlandske. Et helt folk er ved at vågne til erkendelse af, at det straffer sig i mødet med konkurrencesystemet, og alle de andre fremmede systemer, at være vokset op under og præget af en kulturform, der er ikke-europæisk. Resultaterne er beskrevet og analyseret så mange gange, at man viger tilbage for endnu en gang at omtale dem.

Med den industrialiserede verdens hurtigt voksende råstofhunger er den omtalte marginalitets-beskyttelse helt ophørt at eksistere. Grønland ligger åbent for mineraludvinding og et „olie-eventyr“. Både svenske samer og indianere fra USA og Canada kan lære det grønlandske folk noget om hulheden bag den markedsøkonomiske forestilling om, at selv økologiske tilpasninger – hele folks livsgrundlag – kan omsættes, kan „erstatte“ i penge. Ud fra disse perspektiver er det grønlandske folks fælles interesser med mange af de andre indfødte folk øget markant i de allersidste år.

De grønlandske repræsentanter vil dog også kunne bringe værdifulde impulser til den planlagte konference. Jeg tænker her først og fremmest på det arbejde, som nu er begyndt i hjemmestyreudvalget. Det indeholder løfterige perspektiver for en mere selvstyret grønlandsk udvikling. Vi kan håbe på, at denne udvikling vil betyde begyndelsen på den frigørelse af mennesker, som har vist sig ikke at komme af sig selv under selv den avancerede velfærds politiks praksis.

Denne artikel er skrevet på en erkendelse af, at langt den største del af „de grønlandske problemer“ er skabt af kræfter udenfor dette lille samfund og helt

ned til detaljerne ligner de problemer, andre indfødte folk står overfor idag.

Nogle af de mest iøjnefaldende temaer for forberedelse til konferencen kan for Grønlands vedkommende sammenfattes således:

a) Retten til at værne om kultur og livsstil.

b) Den aktuelle udfordring der ligger i den allerede eksisterende danske dominans indenfor den økonomiske sektor. Truslen mod fiskeforekomsterne. Og den

fremmede kapitals adgang til udnyttelse af ressourcerne i undergrunden.

De indfødte folk står på dette sidste felt overfor den dobbelte opgave, dels at beskytte sine grundlæggende økologiske tilpasninger, og dels at sikre anerkendelsen af deres ret til rigdommene indenfor deres territorier.

Truslen mod de nævnte værdier er ikke ny. Men den fjerde verdens kamp på internationalt plan er bare såvidt ved at begynde. Det er på høje tid!

Oh Brother!!

We are all brothers,
whether we are from
Alaska or Florida,
Ontario or California,
Mexico City or the Arctic Islands,
whether we are Eskimo, Seminole,
Iroquois, Chicano or Meis,
whether we are rural or urban,
rich or poor, modern or traditional.

Let's get to know our brothers better.

*Indledning til annonce fra Alberta Native Communications Society, Canada,
i Tundra Times, February 7, 1973.*